№ 5 Յունվարի 20 (Փետրվարի 1) 1879 Յունվարի 20 (Փետրվարի 1) № 5

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 բուբլի, կէս տարվանը 6 բուբլի

Խմբագրվում գրվում են հիմնական խմբագրատան մէջ։

Ստորագրությունք ընդունվում են ուղղակի Редакція „Мшакъ“

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և ազգային տօներից)։

Ցարտարարութիւն ընդունվում է ամեն ինչ։

Ցարտարարութիւնների համար վճարվում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ։

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

1879 թ.

ԱՄՍ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԱԾ ԵՄԻՆՆ ՕՐ, բացի տոն և տանջրին հետևյալ օրերից։

Լրագրի գիները և պրոգրամմեան նոյն են մնում։ Մենք առանձնապես ԱՒԵՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԵՆԱԳԻՐ ՄՇԱԿԻՆ տարեկան գինը 10 բուբլի է, կէս տարվանը 6 բուբլի։ Գրմիլ կարելի է ՄԻԱՑՆ ԹՄԲԱԿԳՐԱՏԱՆ մէջ։

ԱՅԼԵՆԶԻՆ ՀԱՅԵՐԵՆԱԳԻՐ ծախվում են 5 կոպէկով հատը։

Օտար քաղաքներից պէտք է գրմիլ հետևեալ հասցեով՝ ТИФЛИСЪ Редакція «Мшакъ».

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ժանանախի յայտնվելը — Ներքին առաջքիւն. Մի հայտագրեալ նոր Դուստրի գրաձանձրութիւնք վրա։ Նամակ Բոգոյից։ Նամակ Լոռուց։ Նամակ Խմբագրին։ Նիրքին լուրեր։— Արտաքին առաջքիւն։ Անգլիոյ հանրապետութիւնը։— Թուրքիոյ լուրեր։— Մշակին հեռագիրներ։— Ցարտարարութիւններ։— Տեղեկագրեր։

ԺԱՆԱՆԱԽԻՆ ՅԱՅՏՆՎԵԼԸ

Քանի մի շաբաթի պատմից առաջ հեռագիրը մեզ հաղորդեց որ Այտրախանի նահանգում մի տարափոխիկ ցաւ յայտնվեց։ Մի քանի ժամանակից յետոյ լրագիրները կարդացանք որ Ս. Պետերբուրգի ամենանշանաւոր բժշկները եզրակացրին յայտնված ցաւի նշաններից որ դա ժանտախտ է (չումա)։

Հանձնեցան Հրատարակչին տարակուսելի նիրքիւղ պատուց։ Հանձն առնց Հասարակաց տարեմուտների վրա կարարտիններ են նշանակված, Պատուիրչի տարեմուտների վրա հրատարակված է մինչև անգամ զարդ կանգնելու, Հասարակաց նիստ նաւերը եւրոպական նաւաշինարանում բժշկական հետազոտութիւնն են ենթարկվում։

Մինչև որ Հրատարակ տարակուսելի յայտնված է Հասարակաց մէջ ժանտախտի տարածման լուրերի մասին, մենք Հասարակաց բնակիչներս, ոչինչ հատատատ տեղեկութիւն չունենք, որպիսի՞նչ տեսակ ցաւ է այն ցաւը որ յայտնվել և տարածվել է Հարաւային Ռուսաստանում։ Այսպէս ժ ան ա ս խ ա ս է դա, թէ ոչ մի հիւանդութիւն։

Պաշտօնական տեղեկութիւնները Այտրախանի նահանգից բաւական հակասող են։ Լրտում է թէ մի բան կայ, բայց մինչև այժմ հասարակութիւնը անեղութիւնների մէջ է հատատատ լուրերի վրա սպասող վիճակի մնացին։

Մենք կարծում ենք որ այդ տեսակ գէպքերում բուն իրազեկութիւնն գաղտնի պահելը, զգուշութիւնից ճշմարտութիւնն ծածկելը ասելի վտանգաւոր է, քան թէ իրազեկութիւնն սարդ և բացարձակ յայտնելը։

Ռուսաստանի տանն կողմերի հասարակութիւնը ծանր տպաւորութիւնն տակ է, նոյն իսկ այն պատճառով որ իրազեկութիւնը բացարձակապէս չէ յայտնվում պաշտօնապէս։

Այս նեթէ ճշմարիտ ժանտախտ կայ Այտրախանի նահանգում, ի՞նչի չենք լսում թէ կարանտին են նշանակված, որպէս զի ցաւը մի յայտնի տեղից չը տարածվի ասելի հետ։

Դ. Ա.

ՆԻՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՀԱՅԱՏԱՊԷ ՆԱԽԿԻՆ ԴՈՒՍՄԱՆԻ ԴՈՐԻՆՈՒԹԻՒՆԸ ՎՐԱ

Քաղաքացին վարչութիւնն վերջին շնորհութիւնները վերջն այն առարկան իրանց վրա դարձրել են ժողովրդի ուշադրութիւնը, որ ամեն մի քաղաքացու վրա պարտաւորութիւն է դրվում հրատարակու իր կարծիքը յայտնել ժողովրդի առաջ։

Բայց դեռ ևս այս նոր շնորհութիւնների վրա չը խօսած, կարելի է ասելիք չի լինի մի ընդհանուր հայեացք ձգել Դումայի անցեալ շրջանի գործունեութեան վրա, որ շարունակվեցաւ Թիֆլիս քաղաքում ինքնավարութիւն շնորհելուց յետոյ։

Նրը որ Բարիզացին հրամանաւ Թիֆլիս քաղաքին տրվեցաւ ինքնավարութիւն, այն ժամանակ այդ նոր քաղաքացին բնակչութեան յարգանքից ամենքի ուշադրութիւնը։ Դարձ կը տեսնվեր ամեն գաւառացի մարդկանց, ոչ թէ միայն խօսելիս քաղաքացին այդ պատուութեան վրա, այլ և իւրաքանչիւրը գրանցից բոլոր պրով ուշիմասէր էր մասնակցում այդ գործին։ Ամենքս մարդիկ, պտոր պատուեցան էլին և նոր ոգի պատուեցան էին, բայց լուսնին իրաւունք մասնակցել քաղաքացին ընտրութիւններին, ուշիմասէր էին ամենքն միայն սառնալ այդ իրաւունքը, թանկ նա որ սառնում էր ընտրութիւններին մասնակցել։ Իրաւունքը, բայց միջոցներ գործ էր գնում պրպտելու թի ընտրվի նոյնասէր։

Ջանացան անցեալ ևս պատահեցան ընտրութեան ժամանակ։ Հարուստ վաճառականը, որ հանդիպում թէ հանգուստութիւն չունէր մի քանի բոլոր ոգու մեջ։ Իր բարեմասնական գործերից, ուշիմասէր էր որ անպատճառ նոյնասէր ընտրվի։ Հաշտարար գաղտնարանները պատվում էին քաղաքացի չարաբաղդ, որպէս զի ժողովրդը ուրանալու նրանց իրանց ընտրութեանը, գեներալները հանձնարարում էին ընդունել։ Հաճախ նոյնասէրների պաշտան։ Ամի խոսքով սկզբում ամեն մի մարդ ուշիմասէր էր նոյնասէր ընտրվելու։

Ընտրվեցան քաղաքին հարուստ վաստակաւորները, որոնցից հանձար Թաղիանից Ալեքսանդր, Ղազարեանից Վասան, Եղբայրներ Գիլիքիանից, հարուստ վաճառականներ Զիլիանից, Մանթաշեանից, Եղբայրներ Յովհաննիսեանից, հարուստ գաւառացիներ Կարսից, Ռուսաստանից, Ցիսիանից, Դաշտանից, Սաղանից, Մաստիանից, Սլանից։ գեներալներ Մաստոյի, Կիպիանի, Ալիքիրզեանից, Սուքուֆանից, Խարազեանից, բժշկապետներ Բոսենեանից, Սամիրեանից և խոշոր գիներներ Արիստովի և Թարխանովի։ Ցիսիանովներ Սուրգուչեանից, Գրիգորեանից և վերջապես փաստաբաններ Ռէյտեր, Իշխան Ամատունի, Իշխան Արքաբեկեանց և այլն և Դաշն։ Հասարակ ժողովրդից ևս ընտրվեցան ասելի առաջնակարգ անձինք։

Սկզբում ժողովրդը մեծ յոյս էր գնում թէ այնպիսի ընտիր մարդկանցից բաղկացած վարչութեան վրա։ Ամբողջը խորհում էր որ նա խառնվելու իր որոշման պարտաւորութիւնը կատարելիորդելով թէ այնպիսի վարչութիւն, որի նիրքագրությունները պատանում էին բնակչիկներին։ Վարչութեան նիրքագրությունները ևս իրանց բաղդաւոր էին հանձնում այս պատի հանար, որով ամբոխը ոչ ոքանց։

Բայց հենց որ գործը սկսվեցաւ, ժողովրդը ուշաթափ մնաց։ Մեր նիրքագրությունները բոլորովին ուրիշ հայեացքով նայեցին գործի վրա։ առաջ կատարվեցան այդանց խոսքեր, որոնցից թէ քաղաքը պաշտպանում էին իրանց կաւաքութիւններից առաջարկված մեղքերը չը կշռելով նրանց ազատութիւնը, մեռ կաւաքութիւնը հիրպում էր այդ կարծիքները, մեքենայորեն հեռանալով իրանց առաջնորդներին։ քաղաքացին վարչութեան (управа) անդամներն ևս բաժանվեցան գաղ գաղ և գրանց հեռանալն այն եղաւ որ նիրանցից առաջ մեկը, և յետոյ մեռաւ հրամանաւ նիրքագրվելու։ հեռացան։ Դումայի մեջն մի նիմանալի ինքնասիրութիւն յայտնվեցաւ։ մեկը ընդ մեկ։ սաղ պարտականներին, նիրանց տեղերը ընտրվեցան նորերը և տեղեցան։ Դումայի գործերի շարունակութիւնը։ Ցնորդ կաւաքութիւնները բաժանվեցան մի մեռանցից և Դումայի նիստերը գարնան անեղանեցան բուն և վերջ ի վերջոյ մեր պարանոյք իրաւասուներից շատերը պրանք, ընտրութիւնից առաջ ամեն մեջտեղ գործ էին գնում այդ անասուն արարանարաս, ի չար գործ գնելով ժողովրդի հաւատարմութիւնը։ Երբեք ոչ էին գնում Դումայի մեջ և քաղաքի շահերի հետ կապված գործերը, որոնք պահանջում էին անդադար քննութիւն, քննարկում էին ամենայով և խելոք ժողովրդը մեծն լրագրերից տեղեկանում էր որ գործերը, քանանգում են իրաւասուներին պրոշակ քիւրը Դուման չարչարելու պատճառով։ Ոչ քաղաքացիի ազատանքը և ոչ նրա ազատանքը չէին նիրգրվում իրաւասուներին քաղաքացուն պրոի վրա։

Դարձեալ ժողովրդի, որոնք ամբողջ ասրին բարերարին էին նիրգրանում Դումային և քաղին ժողովրդի, որոնք բնակիչով ամբողջ ասրին Թիֆլիսի մեջ, մեծն մի անգամ էին ուրժանանում իրանց նիրգրությունը Դումային, այդ անասի ժողովրդանց խիզդեր անգամ չէր ասանվում, որ ասանվեցաւ շանէին ժողովրդի հաւատարմութիւնը, գանել հրամայական նիրգրությունին... բայց ոչ, նրանք շարունակին իրանց անասարկութիւնը գեղի հասարակաց գործը.....

Վարչութեան խորհրդարանները ևս չէին հանդարտանում իրանց նշանակութիւնը։ Դարձեալ էր անշահաբար հարուստ անձինքներից — իրաւասուներից յանձնաժողով, որ քաղաքի նորանոր չինութիւնները գնահատում մարդիկն գոյացիկ մեջ, որպէս զի քաղաքը չը գոցվի իր ապրանքից և ոչ քի առաջ ուշանալով յանձնաժողովի անդամ։ Նրի անշահութիւնը։ Դուման միայն նշանակում էր նրանց Ցիստանի փոց ամեն մեկին տարեկան 300 բուբլ։ և այդ պարտանիրը Ոչ գրութեան առանցքով ամեն ամիս այդ Ցիստանի փոցը միշտ պրա քաղաքին ոչ մի գոգնի սրաւ չէն տանել, իսկ նորանցն տարանի տարբերը բաղդաւոր անգիտարար խոսդ ամեն մեկ ամիս։ Դումային միայն ինքնասիրութիւնը գոհ էր։

ԺԱՆԱՆԱԽԻՆ ՅԱՅՏՆՎԵԼԸ

Քանի մի շաբաթի պատմից առաջ հեռագիրը մեզ հաղորդեց որ Այտրախանի նահանգում մի տարափոխիկ ցաւ յայտնվեց։ Մի քանի ժամանակից յետոյ լրագիրները կարդացանք որ Ս. Պետերբուրգի ամենանշանաւոր բժշկները եզրակացրին յայտնված ցաւի նշաններից որ դա ժ ա ն ա խ ա ս է (չումա)։

Հանձնեցան Հրատարակչին տարակուսելի նիրքիւղ պատուց։ Հանձն առնց Հասարակաց տարեմուտների վրա կարարտիններ են նշանակված, Պատուիրչի տարեմուտների վրա հրատարակված է մինչև անգամ զարդ կանգնելու, Հասարակաց նիստ նաւերը եւրոպական նաւաշինարանում բժշկական հետազոտութիւն են ենթարկվում։

Մինչև որ Հրատարակ տարակուսելի յայտնված է Հասարակաց մէջ ժանտախտի տարածման լուրերի մասին, մենք Հասարակաց բնակիչներս, ոչինչ հատատատ տեղեկութիւն չունենք, որպիսի՞նչ տեսակ ցաւ է այն ցաւը որ յայտնվել և տարածվել է Հարաւային Ռուսաստանում։ Այսպէս ժ ա ն ա ս խ ա ս է դա, թէ ոչ մի հիւանդութիւն։

Պաշտօնական տեղեկութիւնները Այտրախանի նահանգից բաւական հակասող են։ Լրտում է թէ մի բան կայ, բայց մինչև այժմ հասարակութիւնը անեղութիւնների մէջ է հատատատ լուրերի վրա սպասող վիճակի մնացին։

Մենք կարծում ենք որ այդ տեսակ գէպքերում բուն իրազեկութիւնն գաղտնի պահելը, զգուշութիւնից ճշմարտութիւնն ծածկելը ասելի վտանգաւոր է, քան թէ իրազեկութիւնն սարդ և բացարձակ յայտնելը։

Ռուսաստանի տանն կողմերի հասարակութիւնը ծանր տպաւորութիւն տակ է, նոյն իսկ այն պատճառով որ իրազեկութիւնը բացարձակապէս չէ յայտնվում պաշտօնապէս։

Այս նեթէ ճշմարիտ ժանտախտ կայ Այտրախանի նահանգում, ի՞նչի չենք լսում թէ կարանտին են նշանակված, որպէս զի ցաւը մի յայտնի տեղից չը տարածվի ասելի հետ։

Դ. Ա.